

Nr 230.

Av herr Ekman, Karl Johan, angående utredning av frågan om ordnande av förhållandet mellan stat och kommun beträffande folkskolorna och de kommunala mellanskolorna samt liknande undervisningsanstalter.

Förhållandet mellan stat och kommun har på senare tid allt mera utvecklats därhän, att kommunerna fått åt sig uppdragna — jämte »egna gemensamma angelägenheter» — även uppgifter av mera allmän karaktär, berörande hälsovården, den allmänna ordningen, polisväsendet, skolväsendet m. m., och staten har mer och mer kommit att bestämma ej blott att utan även *huru* den särskilda allmänna angelägenheten skall handhas av kommunen.

En grupp för sig bland dessa allmänna ärenden utgöra frågorna rörande folkskoleväsendet och de på folkskolorna uppbyggda kommunala mellanskolorna. I fråga om alla hit hörande undervisningsanstalter manifesterar sig förhållandet mellan stat och kommun uti å ena sidan *statlig uppsikt och kontroll* och å andra sidan rätt för kommunerna att för sina utgifter uti ifrågavarande hänseenden under vissa villkor erhålla *statsbidrag*.

Men det sätt, varpå dessa frågor — helt slumpvis — ordnats, lämnar mycket övrigt att önska. Ramen för den uppsiktsövande myndighetens makt har till stor del fått bestämmas av denna myndighet själv och av densamma vidgats allt eftersom omständigheterna därtill synts giva anledning; och frågan om statsbidrag har givits en sådan lösning, att i stor utsträckning riksdagen berövats sin makt över statsbudgeten och myndigheterna eller kommunerna själva kunna föranleda utvidgningar på skolväsendets område, som automatiskt medföra ökade statsutgifter till mycket betydande belopp. Nya lärareplatser kunna inrättas, nya folkskolor och kommunala mellanskolor kunna beslutas, och varje sådant beslut medför skyldighet för staten att utgiva statsbidrag — i fråga om folkskolornas lärarepersonal $\frac{9}{10}$ av lörens belopp — utan att riksdagen har någon möjlighet att kontrollera utgiftens behövlighet.

Även förhållandet mellan uppsiktsmyndigheten och kommunerna har lämnats svävande på ett sätt som gör, att regeringsformens bestämmelser om den kommunala självbeskattningen i många fall faktiskt sättas ur kraft, i det att i verkligheten utgifterna — och därmed även beskattningen — helt bli beroende på skolmyndigheternas åtgärder och beslut.

Inom statsförvaltningen i övrigt äga visserligen de särskilda myndigheterna framställa sina krav på utvidgningar och ökade anslag — varje myndighet är givetvis intresserad av att så mycket som möjligt utveckla *sin* verksamhet —

men alla dessa krav granskas och kontrolleras i första hand av den centrala finansmyndigheten (regeringen och dess finansminister) och i sista hand av riksdagen. I fråga om folkskoleväsendet åter har den närmast ansvariga myndigheten en mycket stor frihet att driva fram sina önskemål; och staten har bara att betala. Det är en verkligt effektiv *central finansgranskning* som fattas. En sådan torde dock icke vara omöjlig att anordna. Den kunde måhända uppdragas åt skolöverstyrelsen — och i sista hand Kungl. Maj:t — *inom ramen av ett fixerat årligt anslag*, som riksdagen beviljar. Räcker ej anslaget till alla framkomna krav, skulle denna gransknings uppgift bliva att bestämma, vilka krav som skola anses mera och vilka mindre angelägna under det budgetår, granskningen avser.

Det är icke obetydliga summor det här rör sig om. Kommunernas direkta utgifter för folkskolan belöpte sig ännu 1911 till ej fullt 45,000,000 kronor, men voro år 1921 uppe i 190,513,351 kronor. Ungefär hälften av dessa utgifter eller omkring 95,000,000 kronor täcktes med *statsbidrag*.

I detta sammanhang bör erinras om, *dels* att fråga föreligger om en lönereglering för lärarepersonalen vid folkskolorna, som måhända komme att öka statens utgifter med ett årligt belopp av mellan 30 och 40 miljoner kronor, *dels* att likaledes ifrågasatts statsbidrag till folkskolebyggnader medförande en ökning i statens utgifter för folkskoleväsendet, uppskattad till omkring 50 miljoner kronor, men vilken säkerligen kommer att vida överstiga detta belopp, och *dels* slutligen att den förra riksdagen beslutade skolreformen otvivelaktigt kommer att medföra en betydande ökning av utgifter även för folkskolan.

Det synes under dessa förhållanden icke opåkallat, att en utredning verkställas angående ett rationellt ordnande i förevarande avseende av förhållandet mellan staten och kommunerna; och jag tillåter mig därför vördsamt yrka,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en fullständig och allsidig utredning av frågan, huru förhållandet mellan stat och kommun beträffande folkskolorna och de kommunala mellanskolorna samt liknande undervisningsanstalter bör — med beaktande av den kommunerna i lag tillförsäkrade självbestämningsrätt — anordnas; *samt att* Kungl. Maj:t behagade efter utredningens verkställande för riksdagen framlägga de förslag, vartill den samma kan föranleda.

Stockholm den 31 januari 1928.

K. J. Ekman.
Jönköpings län.